

मुक्तस्वाध्यायपीठम्
(Institute of Distance Education)

राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम् (मानितविश्वविद्यालयः)

५६-५७, इन्स्टीट्यूशनल-एरिया, जनकपुरी,
नवदेहली -११००५८

शास्त्रीसेतुः - द्वितीयपत्रम्
प्रदत्तकार्यम् (Assignment)

2016-17

पत्रम् - ..... विषयः - .....
अध्येतुः नाम - ..... पञ्जीकरणसंख्या - .....
अध्येतुः कृते एतत्पुस्तिकाप्रेषणदिनाङ्कः - .....
अध्येत्रा उत्तराणि विलिख्य एतत्पुस्तिकाप्रत्यर्पणदिनाङ्कः - .....

अध्येतुः हस्ताक्षरम्

मूल्याङ्कनकर्तुः नाम - .....
मूल्याङ्कनकर्त्रा एतत्पुस्तिकाप्राप्तिदिनाङ्कः - .....
मूल्याङ्कनकर्त्रा मूल्याङ्कनानन्तरं संस्थाने समर्पणदिनाङ्कः - .....
अध्येत्रा प्राप्ताङ्काः -

खण्डः	निर्धारिताङ्काः	प्राप्ताङ्काः
खण्डः - क	20 X 02 = 40 अङ्काः	
खण्डः - ख	05 X 08 = 40 अङ्काः	
खण्डः - ग	02 X 10 = 20 अङ्काः	
	पूर्णाङ्काः 100	प्राप्ताङ्काः .....

मूल्याङ्कनपुरस्सरं परामर्शैः सह अध्येतुः कृते एतत्पुस्तिकायाः पुनःप्रेषणदिनाङ्कः - .....

मूल्याङ्कनकर्तुः हस्ताक्षरम्

स्थानम् .....

दिनाङ्कः .....

अध्येतुः कृते परामर्शाः,

प्रिय अध्येता ! भवता/ भवत्या पूरितं प्रदत्तकार्यम् अवलोकितम्। मूल्याङ्कनं कृतम्। मूल्याङ्कनस्य
आधारेण कुत्र कुत्र भवदीयः दोषः/लोपः/विस्मृतिः/भ्रान्तिः अभवत् इति ज्ञात्वा स्वाध्यायं पुनः प्रवर्तयतु ।
शुभकामनाः ॥

मूल्याङ्कनकर्तुः हस्ताक्षरम्

दिनाङ्कः .....

शास्त्रिसेतुः – द्वितीयपत्रम्

विषयः – व्यवहारप्रदीपः- प्रथमः + द्वितीयः भागः - (100 अङ्काः)

निर्देशः – अस्य प्रश्नपत्रस्य शतम् (100) अङ्काः निर्धारिताः सन्ति एवम् अस्मिन् त्रीणि (3) खण्डानि सन्ति । अध्येत्रा एषु समाहितानां प्रश्नानामुत्तरं पृथग्विहित-विस्तृत-निर्देशानुसारेण देयम् ।

Note - This paper is of one hundred (100) marks containing three (3) sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein.

खण्डः – क

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

पूर्णाङ्काः – 100

- I. अधोलिखितपदानां प्रातिपदिकम् अन्तर्निर्देशं च लिखत। (केचन पञ्च) अङ्काः – 05 X 01 = 05
1. शिशुः	5. माता
2. वर्म	6. कविः
3. सरित्	7. राजा
4. अप्सराः	8. धनुः
- II. अधोलिखितपदानां प्रथमान्तरूपाणि त्रिषु वचनेषु लिखत (केचन पञ्च) अङ्काः – 05 X 02 = 10
1. हरि	5. माता
2. जानु	6. विद्वस्
3. योषित्	7. जामातृ
4. भवत् (पु.)	8. मति
- III. अधोलिखितशब्दानां रूपाणि यथानिर्देशं त्रिषु वचनेषु लिखित्वा वाक्यानि रचयत। (केचन पञ्च) अङ्काः – 05 X 03 = 15
1. पितृ	-	तृतीयाविभक्तौ।
2. साधु	-	चतुर्थीविभक्तौ।
3. सज्	-	पञ्चमीविभक्तौ।
4. युवती	-	सप्तमीविभक्तौ।
5. भिषज्	-	षष्ठीविभक्तौ।
6. मधु	-	प्रथमाविभक्तौ।
7. राजन्	-	सम्बोधनम्।
8. गुणिन्	-	द्वितीयविभक्तौ।
- IV. अधोलिखितशब्दानां रूपाणि यथानिर्देशं त्रिषु वचनेषु लिखत। (केचन पञ्च) अङ्काः- 05 X 04 = 20
1. मनस्	-	प्रथमा-द्वितीया-तृतीयाविभक्तौ।
2. स्वसृ	-	तृतीया-चतुर्थी-पञ्चमीविभक्तौ।

3. धीमत् - षष्ठी-सप्तमी-सम्बोधने च।
4. चन्द्रमस् - प्रथमा-पञ्चमी-षष्ठीविभक्तौ।
5. पटु - द्वितीया-तृतीया-चतुर्थीविभक्तौ।
6. गो - प्रथमा-द्वितीया-तृतीयाविभक्तौ।
7. सक्थि - चतुर्थी-पञ्चमी-सप्तमीविभक्तौ।
8. सम्राज् - प्रथमा-षष्ठी-सम्बोधने च।

खण्ड: - ख

V. विशेष्यानुगुणं विशेषणम् प्रयुज्य वाक्यानि पुनः लिखत। (केचन पञ्च) अङ्काः - 05 X 01 = 05

1. .... छात्रस्य लक्षणं किम्? (उत्तम)
2. .... पत्रे पततः। (द्वि)
3. .... लतायां कुसुमानि विकसन्ति। (कोमल)
4. .... गुरवः आगच्छन्ति। (पूज्य)
5. .... वैज्ञानिकौ स्तः। (विद्वस्)
6. .... शिष्याः सन्ति। (बुद्धिमत्)
7. .... श्रमेण जनाः कार्यं कुर्वन्ति। (महत्)
8. .... धनिकाः सेवां कुर्वन्ति। (दयालु)

VI. अधोलिखितवाक्यानि निर्दिष्टवाच्ये परिवर्तयत। (केचन पञ्च) अङ्काः - 05 X 02 = 10

1. सुधा चित्रं लिखति। (कर्मणि)
2. शिवः हसति। (भावे)
3. अहं पाठम् अपठम्। (कर्मणि)
4. भगिन्या लेखः अलिख्यत। (कर्तरि)
5. सोहनः विद्यालयं गच्छतु। (कर्मणि)
6. रामः रावणं हतवान्। (कर्मणि)
7. अर्चकः देवान् अर्चति। (कर्मणि)
8. जनैः सद्व्यवहारः क्रियते। (कर्तरि)

VII. अधोलिखितधातूनां रूपाणि त्रिषु वचनेषु यथानिर्देशं लिखत। (केचन पञ्च) अङ्काः- 05 X 03 = 15

1. अह् - लटि	5. वर्ध् - लृटि
2. सेव् - लोटि	6. लभ् - लङि
3. कम्प् - लृटि	7. सह् - लोटि
4. जन् - लङि	8. याच् - लटि

VIII. (क) यथानिर्देशं प्रत्ययं संयोज्य रिक्तस्थानानि पूरयत। (केचन चत्वारि) अङ्काः - 05 X 04 = 20

1. .... छात्रः मोदकं खादति। (गम्-शतृ)

2. विष्णुं ..... लक्ष्मीः। (सेव्-शानच्)
3. माता ..... बालकाय दुग्धं ददाति। (लिख्-शतृ)
4. सरसि ..... कमलानि विलोकयत। (आस्-शानच्)
5. जितेन्द्रः ..... यानम् आरोहति। (गम्-शतृ)
6. .... लतायां पुष्पाणि सन्ति। (कम्प्-शानच्)

(ख) सङ्ख्यां पूरणीसङ्ख्यां वा लिखित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत। (केचन चत्वारि)

1. .... तिथिः प्रतिपदा कथ्यते। (1)
2. दशरथस्य पुत्रेषु लक्ष्मणः .....। (2)
3. .... महिलाः गच्छन्ति। (4)
4. वृक्षे ..... फलानि सन्ति। (5)
5. .... तिथौ रामस्य जन्म अभवत्। (9)
6. कक्षायां ..... छात्राः पठन्ति। (25)

(ग) उपसर्ग संयोज्य लङ्लकारस्य रूपं लिखत। (केचन चत्वारि)

1. नि + अवर्तत	4. परि + अहरत्
2. अनु + अयाचत	5. अव + अनमत्
3. उत् + अघाटयत्	6. वि + अस्मरत्

(घ) निम्नलिखितं श्लोकं पठित्वा उत्तराणि लिखत।

1. 'वर्धन्ते' इत्यत्र धातुः परस्मैपदी अथवा आत्मनेपदी?
2. श्लोकात् चित्वा द्वे अव्ययपदे लिखत।
3. श्लोकस्य भावार्थं लिखत।
अथवा
व्यवहारप्रदीपग्रन्थात् भवतां स्मृतम् एकं श्लोकं भावार्थसहितं लिखत।

उद्यमं साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः।
षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र देवः सहायकृत्॥

